

УДК 330.341.44

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСІВ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ ТА КОНЦЕНТРАЦІЇ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Статівка Н.В.

кандидат економічних наук, доцент
Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ при Президентові України

Annotation

To find out the main problems of the specialization and concentration development on the farm enterprises production in Ukraine, as a factor of higher competitiveness in a world markets and the role of the State support (regulations) in this process.

Анотація

Розглянуто розвиток процесів спеціалізації та концентрації сільськогосподарського виробництва в Україні як важливий фактор забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектора на основі посилення інтеграційних зв'язків та визначення ролі держави в цих процесах.

Ключові слова

Державне регулювання, спеціалізація та концепція виробництва, аграрний сектор, інтеграційні зв'язки, сільське господарство.

I. Вступ

Проблеми ефективної організації виробництва у національній економіці набувають дедалі більшого значення. Особливо важливим для забезпечення конкурентоспроможності України на засадах інноваційного розвитку є становлення суб'єктів господарювання з високим рівнем спеціалізації та концентрації виробництва, який відповідає загальносвітовим тенденціям. За висловом академіка І. Лукінова, перешкодою для прогресивних перетворень в організаційній системі господарювання є "національно обмежені" погляди на новітні процеси концентрації, спеціалізації та інтеграції товаровиробництва, формування потужних регіональних і міжрегіональних світових ринків, особливо високотехнологічних та наукомістких товарів постіндустріальної епохи, із загостренням на них конкурентної боротьби [8].

Характерною для України рисою сучасного періоду є те, що він пов'язаний із забезпеченням переходу від індустріального до постіндустріального етапу суспільно-економічного розвитку, з поглибленням міжнародного поділу праці, спеціалізацією виробництва, зміцненням взаємозв'язків і взаємодії національних економік, що знаходить втілення в глобалізації економіки.

Глобалізація є колосальним стимулом до галузевої консолідації. Зникнення торгових

бар'єрів, зростання впливу СОТ на дедалі більшу кількість країн посилюватимуть тенденцію і до тотальної галузевої глобалізації [9].

Досвід розвинутих країн засвідчує, що поглиблення спеціалізації сільськогосподарського виробництва і зростаюче значення кооперації та агропромислової інтеграції об'єктивно вимагають відходу від вузькогалузевих і відомчих систем регулювання. Б. Данилишин та А. Лисецький звертають увагу на те, що "важливим елементом розвитку галузі є поновлення управління її підрозділами, поглиблення спеціалізації та структуризації господарства товарного тваринництва з урахуванням необхідної координації між секторами і сферами АПК" [2]. Для цього необхідно проводити нову аграрну політику на основі земельної реформи, розвитку багатокладної економіки на селі, забезпечення пріоритету агропромислового комплексу в народному господарстві країни, вирішення соціальних проблем села на основі поглиблення суспільного поділу праці.

II. Постановка завдання

Мета статті – обґрунтувати необхідність прискорення процесів спеціалізації та концентрації сільськогосподарського виробництва в Україні як важливого фактора забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного аграрного сектора та визначити роль держави в цих процесах.

III. Результати

Суспільний поділ праці виступає в формі об'єктивно діючого закону суспільного виробництва. Історичний шлях розвитку суспільства показує, що у міру розвитку продуктивних сил і виробничих відносин закономірно поглиблювався поділ праці, а на цій основі зростала його продуктивність.

Починаючи з середини 1980-х рр., в Україні темпи розвитку спеціалізації та кооперування сільськогосподарського виробництва різко уповільнилися, а з початку 1990-х рр. розпочались деградація й розукрупнення спеціалізованих господарств, міжгосподарських формувань і великих комплексів індустріального типу. З 2000 р. реформування економіки не враховувало новітні тенденції в організаційному розвитку світової економіки і було зведено до деконцентрації виробниц-

тва, а також перебільшення ролі малих і середніх підприємств. Так, частка господарств населення у загальному обсязі випуску валової продукції сільського господарства в Україні протягом 2000–2007 рр. становить більше 60% (максимум – у 2003 р. – 69,7%; у 2007 р. – 60,1%). При цьому середній розмір земельної ділянки особистого селянського господарства становив у 2005 р. – 1,38 га, у 2007 р. – 1,40 га, з площі якої для ведення товарного сільгоспвиробництва відводилося як у 2005, так і у 2007 рр. – 0,57 га [11].

Особисті господарства населення у 2007 р. забезпечили 51,9% від загального виробництва м'яса (у забійній вазі), 82,2% молока, 45,9% яєць і 78,5% вовни за умови, що чисельність великої рогатої худоби в розрахунку на одне особисте селянське господарство становила 0,63 голови, у тому числі корів – 0,43, свиней – 0,69 голів. За такого рівня концентрації (обмеженості фінансових, матеріальних, технологічних, інформаційних ресурсів; неналежної фахової підготовки) неможливо досягти високої ефективності господарювання й сформувати потужний конкурентоспроможний сектор економіки.

Питання спеціалізації та концентрації сільськогосподарського виробництва на основі міжгосподарської кооперації та агропромислової інтеграції випали з поля зору аграрної науки. Якщо раніше вивченням цієї проблеми в Україні займалося понад 30 науково-дослідних установ та сільськогосподарських вузів і їх структурних підрозділів, то сьогодні дослідження в цьому напрямі практично припинилися [5].

Важливі заходи розвитку галузі сільського господарства, які водночас забезпечують посилення конкурентоспроможності АПК, передбачені рядом регуляторних актів Міністерства аграрної політики України, постанов Кабінету Міністрів України, Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року, Програмою діяльності Кабінету Міністрів України "Український прорив: для людей, а не політиків". Проте в Україні відсутній єдиний нормативно-правовий документ (довготермінова стратегія), в якому було б закріплено механізм забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції з гарантіями державної підтримки. Об'єктивно видається доцільним прийняття такого документа.

Ефективний розвиток процесів спеціалізації, кооперації та агропромислової інтеграції, вдосконалення системи взаємозв'язків між усіма учасниками виробничого процесу може відбуватися за умови створення такої системи регулювання, яка б через свої механізми здійснювала ефективний вплив на весь агропромисловий комплекс. Така система міжгалузевого регулювання дає змогу поєд-

нати інтереси регіону та держави з галузевими інтересами, узгодити дії всіх, хто бере участь у функціонуванні продовольчого комплексу. Іншими словами, ця система забезпечить ефективну реалізацію державної політики у сфері продовольства [10, с. 78–95].

При цьому роль та значення органів державного регулювання у розвитку регіональних продовольчих комплексів у сучасних умовах (при значному розширенні самостійності первинних суб'єктів господарювання та посиленні їх відповідальності за кінцеві результати роботи) не тільки не знижуватиметься, а й зростатиме. Такі регуляторні структури мають бути, по-перше, повноповноважними представниками держави, провідниками реалізації її економічної і соціальної політики в розвитку агропромислового комплексу, по-друге, стати гарантом забезпечення встановлених для агропромислових підприємств різних форм власності, прав і умов здійснення господарської діяльності [4].

Основою здійснення державної політики розвитку агропромислового комплексу має стати регіональний рівень (область, район), що зумовлено необхідністю ефективного використання аграрного ресурсного потенціалу, а також зростанням ролі органів місцевого самоврядування. Посилення впливу регіональної системи регулювання на соціально-економічні процеси викликано також потребою раціональнішого використання трудових ресурсів і регіональним характером виробничої та соціальної інфраструктури. Адже саме в регіонах практично вирішуються національні, демографічні та соціальні проблеми населення.

Розвиток сучасної світової економіки характеризується безперервними процесами спеціалізації і концентрації виробництва, які виявляються у збільшенні розмірів господарських структур, поширенні процесів злиття і поглинання компаній, а також стратегічних альянсів, спрямуванні ключових ресурсів фірми на розширення масштабів виробництва. Концентрація виробництва дає змогу об'єднувати ресурси для реалізації сучасних інноваційних проектів та інтегрувати наукові, виробничі і збутові ланки.

Формування й функціонування аграрних підприємств з вертикально інтегрованою структурою управління (зокрема холдингів), коли виробництво сировини, її переробка і доведення продукції до кінцевого споживача знаходяться в руках однієї компанії, робить досить тісним і прямим зв'язок виробництва і ринку. Моніторинг ринку дає змогу чітко визначитися з обсягами й асортиментом виготовлення продукції, для переробного підприємства визначається необхідна кількість сировини, а безпосередньо сільгоспвиробники опрацьовують оптимальну струк-

туру і технологію її виробництва, що, відповідно, забезпечує високу ефективність на основі порівняно низької собівартості продукції (економія від масштабу).

Так, Ю. Мельник зауважив стосовно розвитку цукрового виробництва, що "позитивну роль відіграла й глибока виробнича інтеграція та спеціалізація. Так, цукровим буряком сьогодні займаються ті, хто обрав для себе цей вид бізнесу, сам вирощує, переробляє і реалізує продукцію. Але спочатку приватні підприємці зробили капіталовкладення в технологію, в обладнання, у бурякозбиральну техніку. Це підвищило якість кінцевого продукту – цукру й допомогло знайти добру позицію на солодкому ринку" [7].

За таких умов існує необхідність розроблення планів розвитку підприємства як мінімум на 5–10 років і залучення інвестиційних ресурсів для модернізації підприємства з метою отримання додаткового ефекту від поглиблення спеціалізації та концентрації виробництва. Для багатьох вітчизняних підприємств злиття або поглинання також стають важливими елементами стратегії їх майбутнього розвитку (засоби нагромадження капіталів, збільшення своєї частки на ринку, здійснення інвестицій).

В аграрному секторі економіки України поглиблення спеціалізації сільськогосподарських підприємств на інтенсивній основі з підвищенням концентрації виробництва може відбуватися за таких умов:

1) коли у підприємства є можливість реалізації "гарантовано" відповідного обсягу виготовленої продукції, що може бути підкріплено контрактами або домовленостями про довгострокову співпрацю;

2) через державне регулювання аграрного ринку, зокрема шляхом обмеження імпорту продукції на внутрішній ринок і встановлення експортного мита на вивіз певних видів продукції. В цьому аспекті доречно навести такі дані: за 9 місяців 2008 р. в Україну імпортовано 366 тис. т м'яса та харчових субпродуктів, що у 2,3 раза більше, ніж за цей же період 2007 р. Ще понад 58 тис. т м'яса ввезено на митну територію України на умовах давальницької сировини. При цьому продукція, що з неї виробляється, не вивозиться за межі України, як це передбачено ст. 2 Закону України "Про операції з давальницькою сировиною", а реалізується на внутрішньому ринку (за інформацією Держмитслужби, вивезено лише 326 т, або 0,5%) [6].

Вплив з боку держави на формування попиту й пропозиції на продовольчому ринку слід здійснювати переважно ринковими засобами регулювання з погодженням інтересів суб'єктів ринку, зокрема запровадження контрактної системи закупівель з метою залучення приватного бізнесу. Такий варі-

ант спрацює, коли рівень довіри до держави з боку суб'єкта господарювання досить високий.

Фахівці Національного інституту стратегічних досліджень Н.Ю. Федоришин і Г.Я. Антонюк пропонують створення Державної агенції міжнародного маркетингу аграрної продукції при Міністерстві АПК, функціями якої були б стратегічне та поточне дослідження кон'юнктури зовнішніх ринків, організація міжнародного маркетингу; пошук зарубіжних партнерів для співробітництва, консультації у сфері ЗЕД, співробітництво з міжнародними фондовими біржами; організація міжнародних виставок, ярмарок, семінарів в Україні та сприяння участі вітчизняних суб'єктів господарювання у таких заходах за кордоном [12].

У США, наприклад, використовується федеральна контрактна система, яка перерозподіляє державні фінансові ресурси на соціальні та інші цілі. Контракти укладаються на конкурентній основі, частіше через торги (тендери). Тендери є одним із найефективніших способів усебічного контролю за використанням державних коштів. Розвитку такої форми взаємовідносин органів влади та приватного сектора економіки, за якої сторони виступають як рівні партнери, сприяло прийняття у 2000 р. Закону України "Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти" [3].

Неодноразово лунали пропозиції з боку практиків про запровадження цільових адресних дотацій конкретним категоріям малозабезпечених громадян. Це дасть змогу забезпечити, з одного боку, сприятливі й прозорі умови діяльності товаровиробників, а з іншого – залишити доступними для найбільш незахищених верств населення основні продукти харчування (Всеукраїнська асоціація пекарів, Українська зернова асоціація, Укроліяпром, Асоціація цукровиків, Спілка птахівництва України та ін.) [1].

Подібні програми існують у багатьох розвинутих країнах світу. Зокрема в США близько 30 млн населення (практично кожен десятий житель країни) отримує спеціальні адресні дотації. А ціни на продукти харчування формує ринок, і ніхто нікому не диктує, скільки має коштувати хліб, олія, медикаменти тощо. Можна звичайно дискутувати про обсяги цих дотацій, про те, кому їх надавати, але те, що їх потрібно запроваджувати якомога швидше, очевидно.

В такому разі стає можливим досягнення сільгоспвиробниками своєї цільової функції – максимізації прибутку, споживачами – максимізації задоволення потреб, а державою – підвищення добробуту та якості життя населення.

Поглиблення спеціалізації сільськогосподарського виробництва (умовно підприємства I групи) може відбуватися через:

- посилення інтеграційних зв'язків між суб'єктами господарювання в аграрній сфері: коли переробні підприємства інтегруються з сільгоспідприємствами як сировинними базами, або навпаки, – сільгоспідприємства скуповують переробні підприємства чи створюють маркетингові кооперативи, що забезпечує поглиблення зв'язків між ринком і виробництвом;
- коли є можливість використання специфічного ресурсу або специфічних умов виробництва (в цьому випадку природно-кліматичних), – зональна спеціалізація;
- коли чітко окреслено відсутність на найближчу перспективу посилення конкуренції на відповідному сегменті ринку та ін.

У решті випадків поглиблення спеціалізації в своїй основі може мати погіршення результатів господарської діяльності (умовно підприємства II групи). Єдиним виходом для цих підприємств є або ж диверсифікація виробництва, або ж гонитва за виробництвом тих видів сільгосппродукції, які приносять максимум прибутку. За таких умов залучення інвестицій дуже ускладнюється, приходиться розраховувати лише на власні кошти, процес накопичення капіталу є нестабільним і може розтягнутися в часі. Та навіть за наявності джерел інвестиційних ресурсів суттєво збільшується ризик їх окупності. Такі підприємства частіше інвестують кошти в техніку та обладнання, яке є відносно універсальним. Рівень витрат на одиницю продукції є вищим порівняно з підприємствами з поглибленою спеціалізацією на інтенсивній основі.

Відмінною особливістю підприємств I групи є те, що вони будують плани розвитку та отримання прибутку на довгострокову перспективу, а II групи – й плани носять переважно короткостроковий характер з орієнтацією на максимізацію прибутку, що базується переважно на кон'юктурі ринку. Ці підприємства виробляють ті види продукції, попит на яких перевищує пропозицію, а відповідно, формується висока ціна, що здатна покрити не лише порівняно високі витрати, а й забезпечити істотну масу прибутку; або ж виходять на нові ринки збуту, які забезпечують такі ж можливості.

В підприємствах I групи істотно збільшується попит на висококваліфікованих спеціалістів у сфері виробництва продукції сільськогосподарства, а результативність і успішність господарювання підприємств II групи переважно залежать від спеціалістів ринкових професій – маркетологів, економістів, юристів, фахівців з підприємницькою жилкою. Якщо в I групі висока кваліфікація кадрів, що відповідає рівню запроваджених технологій, забезпечує високу результативність діяльності переважно через резерви зниження собівартості продукції, то в II групі – через пошук каналів ринку, що забезпечують високі ціни реалізації.

У табл. 1 наведено дані про зміну рівня спеціалізації сільгоспідприємств Харківської області протягом 2000–2007 рр. Коефіцієнт спеціалізації розраховано як коефіцієнт зосередження товарного виробництва.

Таблиця 1

Рівень спеціалізації сільськогосподарських підприємств Харківської області у 2000–2007 рр.

Роки	Кількість господарств у групі з рівнем спеціалізації (Kc)								Усього господарств	
	до 0,20		0,21–0,40		0,41–0,60		0,61 і вище			
	од.	у %	од.	у %	од.	у %	од.	у %	од.	у %
2000	21	4,1	419	81,7	56	10,9	17	3,3	513	100,0
2001	2	0,4	382	71,8	111	20,8	37	7,0	532	100,0
2005	1	0,3	210	64,2	77	23,6	39	11,9	327	100,0
2006	1	0,3	200	65,4	72	23,5	33	10,8	306	100,0
2007	2	0,5	151	34,4	191	43,5	95	21,6	439	100,0

Показники свідчать про істотне поглиблення спеціалізації в сільськогосподарських підприємствах. Частка підприємств з Kc 0,61 і вище збільшилася у 2007 р. до 21,6%, тоді як у 2000 р. вона становила лише 3,3%.

Проаналізувавши рівень продуктивності господарської діяльності підприємств зазначених груп за рівнем спеціалізації і за галузе-

вою ознакою, нами виявлено, що чіткої тенденції збільшення віддачі від використання основних факторів виробництва не простежується. Поглиблення спеціалізації відбувається шляхом збільшення підприємств умовно нами визначеної II групи (табл. 2 і 3).

Таблиця 2

Рівень продуктивності в галузі рослинництва сільськогосподарських підприємств Харківської області з різним рівнем спеціалізації, 2007 р.

Показники	Кількість господарств у групі з рівнем спеціалізації (Kc)				По області
	до 0,20	0,21–0,40	0,41–0,60	0,61 і вище	
Кількість господарств у групі	2	151	191	95	439
Вихід товарної продукції рослинництва, тис. грн:					
на 100 га с/г угідь	92,3	143,4	168,1	188,1	165,3
на одного працівника в рослинництві	61,2	79,2	102,6	108,9	119,4

Держава та регіони

Урожайність, ц/га:					
зернових	26,5	55,8	28,3	23,6	27,5
соняшнику	14,0	21,7	18,8	17,2	19,7
цукрових буряків	211,2	264,7	219,9	283,8	253,1
Отримано прибутку (збитку), тис. грн:					
на 100 га ріллі	25,3	44,0	60,5	52,8	54,0
на одного працівника в рослинництві	15,0	24,3	34,8	24,4	28,2
Рентабельність продукції рослинництва, %	15,0	44,3	51,3	28,8	43,6

Таблиця 3

Рівень продуктивності в галузі тваринництва сільськогосподарських підприємств Харківської області з різним рівнем спеціалізації, 2007 р.

Показники	Кількість господарств у групі з рівнем спеціалізації (Кс)				По області
	до 0,20	0,21–0,40	0,41–0,60	0,61 і вище	
Кількість господарств у групі	2	151	191	95	439
Вихід товарної продукції тваринництва, тис. грн:					
на 100 га с/г. угідь	86,7	56,2	20,1	97,4	47,5
на одного працівника в тваринництві	24,0	37,0	35,1	87,4	43,6
Продуктивність:					
надій на корову, кг	3343	3358	2881	3294	3263
середньодобовий приріст ВРХ, гол.	402	392	312	474	381
середньодобовий приріст свиней, гол.	409	263	245	73	252
яйценоскість, шт.	–	325	–	246	252
Рентабельність продукції тваринництва, %	-26,4	-10,7	-49,5	2,5	-18,7

Серед 95 підприємств з Кс 0,61 і вище спеціалізованими на виробництві двох культур зернових і соняшнику (в структурі товарної продукції їх питома вага становила в сумі більше 90%) були 67 підприємств (або 70%). У цілому в 2007 р. по області підприємств, в структурі товарної продукції яких зернові займали більше 50%, налічувалося 143 (або 32,6% від загальної кількості). Поглиблення спеціалізації сільськогосподарських підприємств базується на прагненні до зниження рівня ризикованості виробництва, що є характерним для підприємств II групи.

Доречно навести результати господарювання трьох великих підприємств, що виробляють продукцію на інтенсивній основі (ТОВ "Елев "Чиста криниця", ТОВ "Востокстройгаз" і ТОВ "Чиста криниця" Харківської області) з високою концентрацією виробництва та їх, безумовно, можна віднести до підприємств I групи. На 100 га сільськогосподарських угідь порівняно з середньообласним показником отримано у 1,6 раза більше товарної продукції сільського господарства, а прибутку – у 3,3 раза, на 100 г ріллі вирощено зерна у 4,4 раза більше, ніж у групі підприємств з питоמוю вагою зернових у структурі товарної продукції більше 75%. Ці підприємства мають найнижчий показник державної підтримки (на 100 га сільськогосподарських угідь), низьку собівартість виробництва зерна, що й забезпечує високий рівень рентабельності.

Становище в тваринницькій галузі України залишається стабільно тяжким. Кількість рогатої худоби у 2007 р. порівняно з 1990 р. зменшилася майже у п'ять разів і опустилася до рівня 1945 р. Тільки у 2007 р. поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств скоротилося порівняно з поперед-

нім роком на 11,1%, свиней – на 12,9%. Питома вага підприємств з розміром стада корів до 100 голів в Україні у 2007 р. становила 58,5%. Із 78 великих м'ясокомбінатів у країні сьогодні стабільно працює не більше семи.

Проведений нами аналіз рівня концентрації в молочному скотарстві у 2007 р. тільки вже на сільгосппідприємствах Харківської області тільки наочно підкреслив потенційні можливості поглиблення спеціалізації та кооперування.

На відновлення поголів'я потрібно не менше п'яти років, і тільки за умови, що урядом буде розроблена та реалізована довгострокова програма розвитку тваринництва. Для реалізації такої програми необхідно стимулювати розвиток спеціалізованих тваринницьких господарств, формувати ринок кормів, залучати інвестиції в селекційні центри й репродуктивне господарство. Щоб молочний сектор достойно зустрівся з лібералізацією та посиленням конкуренції, потрібно терміново підвищувати технічну та економічну ефективність переробного сектора, збільшувати концентрацію виробництва й адаптувати сектор до вимог законодавства ЄС з гігієни та безпеки. Цього не зробити без об'єднання зусиль влади і бізнесу.

Сучасні методи державного управління процесами поглиблення спеціалізації й концентрації аграрного виробництва мають бути спрямовані на формування на інтенсивній основі структур, що інтенсивно функціонують, вертикально інтегрованих структур і наповнення їх необхідними інвестиційними ресурсами. Ці методи мають ґрунтуватися на пошуку та реалізації синергійного потенціалу інтеграційних стратегій, а також за-

безпечувати формування довгострокових конкурентних переваг.

IV. Висновки

Проаналізувавши результативність діяльності підприємств I і II груп, можна чітко окреслити "істинну" спрямованість державної політики в аграрній сфері економіки України. Якщо превалює тенденція збільшення кількості підприємств з поглибленою спеціалізацією на інтенсивній основі, формування інтегрованих структур, то це свідчить про зацікавленість з боку держави в реалізації більш ефективних способів виробництва аграрної продукції, ефективній реалізації задекларованих цілей аграрної політики, зокрема: забезпечення продовольчої безпеки, формування конкурентоспроможного аграрного сектора економіки, підвищення якості продукції, вирішення ряду соціальних проблем і підвищення якості життя населення.

Тенденція кількісного збільшення підприємств II групи, свідчить про низьку ефективність державного управління в аграрній сфері, невизначеність в цілях і пріоритетах розвитку сектора на довгострокову перспективу і, відповідно, не реалізацією навіть задекларованих державних програм.

Це повинно стати основою для реформування системи державного управління та контролю за аграрною сферою.

Мета статті не зводиться до виявлення, що є кращим? Річ у тім, що підприємства I і II групи мають право на життя, і кожне з них виконує свою роль та функцію в економічній системі. Індивідуальний селянський сектор, включаючи фермерські господарства, слід розглядати як економічну базу середнього класу на селі. Його завдання – забезпечити внутрішній ринок продовольством. Корпоративний сектор слід орієнтувати на розв'язання регіональних продовольчих проблем, виробництво сировини для переробних галузей, а також на формування державних ресурсів продовольства, зовнішню торгівлю.

Сучасна економіка може ефективно розвиватися тільки на основі висококонцентрованих виробництв, великих корпоративних компаній, що зовсім не означає повного заперечення доцільності існування малих і середніх підприємств. У світі набули поширення різні форми інтеграції малих і великих підприємств. Панування економічно потужних корпорацій з інтегрованим у них дрібним бізнесом перетворює будь-які інші бізнесові структури на неконкурентоспроможні. Розвиток різноманітних форм господарювання слід спрямовувати в русло спеціалізації товарного виробництва.

Формування висококонцентрованих організаційних структур зумовлює необхідність активізації державної підтримки, здійснення комплексу заходів щодо регулювання про-

гресивних організаційних процесів, які б стимулювали концентрацію виробництва й капіталів. Таке стимулювання має бути складовою загальної системи стимулювання інноваційного розвитку національної економіки. Підтримка концентрації та інтеграційних тенденцій у системі організаційного розвитку підприємств є особливо важливою з позицій формування нової моделі цілісного функціонування АПК України. За відсутності такої моделі, без її реалізації відбуватиметься дезінтеграція національної економіки. Її окремі сектори можуть стати фрагментами зарубіжних економічних систем, що негативно позначиться на економічній безпеці нашої держави та суперечитиме національним інтересам.

Сучасні методи державного управління інтеграційними процесами мають бути спрямовані на формування ефективних вертикально інтегрованих структур і наповнення їх необхідними інвестиційними ресурсами. Заходи підтримки й методи державного регулювання мають ґрунтуватися на пошуку та реалізації синергійного потенціалу інтеграційних стратегій, а також забезпечувати формування довгострокових конкурентних переваг аграрного сектора.

Література

1. Бойко Л. Про зерно, хліб та економічний вплив на ринок / Л. Бойко // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 110. – 18 червня. – С. 8.
2. Данилишин Б. Аграрна політика: час визначитися / Б. Данилишин, А. Лисецький // Урядовий кур'єр. – 2005. – № 89. – 17 травня. – С. 13.
3. Закон України "Про закупівлю товарів, робіт і послуг за державні кошти" від 22.02.2000 р. № 1490-III // Офіційний вісник України. – 2000. – № 13. – С. 500.
4. Ільяшенко В.А. Реформування системи державного регулювання продовольчого комплексу регіону [Електронний ресурс] / В.А. Ільяшенко. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/DeBu/2007-2/doc/2/03.pdf>.
5. Канінський П.К. Спеціалізація та кооперація тваринництва зони Лісостепу в умовах ринкової економіки: монографія / П.К. Канінський. – К., 2000. – 450 с.
6. Краснодарська З. Аграрний двигун витягне з кризи / З. Краснодарська // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 238. – 18 грудня. – С. 4.
7. Краснодарська З. Щоб урожаїлася нива й множилися прибутки / З. Краснодарська // Урядовий кур'єр. – 2008. – № 215. – 15 листопада. – С. 4.
8. Лукінов І.І. Перетворення директивної економіки в ринкову / І.І. Лукінов // Україна: утвердження незалежної Української держави (1991–2001). – К.: Альтернативи, 2001. – С. 217

9. Паламарчук Г. Проблеми концентрації виробництва в Україні / Г. Паламарчук // Економіка України. – 2008. – № 11. – С. 38–46
10. Регіональні агропромислові комплекси України / за ред. акад. УААН П.П. Борщевського. – К. : Наук. думка, 2006. – 261 с.
11. Сільське господарство України : статистичний щорічник за 2007 р. – К., 2007. – С. 47.
12. Федоришин Н.Ю. Напрями посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському продовольчому ринку в умовах розширення зони вільної торгівлі [Електронний ресурс] / Н.Ю. Федоришин, Г.Я. Антонюк. – Режим доступу <http://niss.lviv.ua/analytics/88.htm>.

УДК 35.078.3

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Степанов В.Ю.

доцент
Харківська державна академія культури

Annotation

In the floor investigational problems of the modern state of public administration are in informative space. It is rotined that for forming of single informative space the purposeful informative policy of the state is needed.

Анотація

Досліджено проблеми сучасного стану державного управління в інформаційному просторі. Виявлено, що для формування єдиного інформаційного простору необхідна цілеспрямована інформаційна політика держави.

Ключові слова

Державне управління, інформаційний простір, стратегія, інформаційна політика.

I. Вступ

Сьогодні у світі відбуваються стрімкий перехід до інформаційного суспільства, зміна способів виробництва, світогляду людей, міждержавних відносин. У науковому й політичному середовищі все частіше стали використовуватися такі поняття, як “інформація”, “інформатизація”, “інформаційне середовище”, “інформаційні ресурси”, “державна інформаційна політика”. В інформаційному просторі проявляються такі тенденції. По-перше, зростає обсяг комунікативних процесів, які витісняють традиційні інформаційно-пропагандистські способи впливу на маси. По-друге, відбувається взаємодія різних носіїв інформації, тобто виникнення інтегрованих комунікативних систем. По-третє, аналогічні процеси спостерігаються й на рівні масових інформаційних процесів, де виникають і розвиваються вже не окремі засоби масової інформації (ЗМІ), а інформаційні комплекси – медіасистеми. Результатом глобальної інформатизації суспільства стає утворення єдиного інформаційного простору.

Поняття інформаційного простору органічно вписується в систему вже досить звичних, визнаних концептів теорії інформати-

ки, пов'язаних з локалізацією інформаційних параметрів, властивостей і відносин, таких як, наприклад, інформаційний ресурс й інформаційне середовище [6; 8]. Однак ці категорії ще недостатньо вивчені в теоретико-методологічному аспекті, зокрема це стосується їхнього взаємозв'язку з державним управлінням. Ці поняття використовуються без урахування їх можливої тотожності. Зазначене вище визначає актуальність нашого дослідження.

II. Постановка завдання

Мета статті – розглянути соціальний аспект державного управління в інформаційному просторі, визначити рівні структуризації суб'єктів інформаційних та управлінських відносин.

III. Результати

Значна розмаїтість видів інформаційних ресурсів за формами подання інформації, організаційними рішеннями, використовуваними технологіями й іншими параметрами зумовлює несистемне вивчення різних видів інформаційних ресурсів. Водночас існує багато проблем, які характерні для всієї сфери інформаційних ресурсів, особливо з погляду стратегії державної інформаційної політики [6].

Окремі теоретичні та практичні аспекти формування інформаційного суспільства в інформаційному просторі та участі в цьому процесі держави розглядали В. Биков, О. Гриценко, В. Іванов, О. Крюков, О. Литвиненко, Є. Макаренко, І. Огірко, Г. Почепцов, В. Тронь, В. Хомяков, П. Цегольник, С. Чукут, О. Шевчук та інші. Ці автори відзначають, що держава, в особі своїх органів й організацій, залишається водночас виробником і найбільшим споживачем інформації. Крім того, велике значення має взаємодія різних інформаційних ресурсів у ході їхнього формування й використання при розв'язанні різноманітних завдань державного управління й економічного розвитку. Цими дослідженнями займалися: В. Бакуменко, А. Голубиць-